

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS
LIETUVOS TSR ISTORIJOS PROBLEMINĖ MOKSLINĖ TARYBA

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1981 METAI

VILNIUS „MOKSLAS“ 1982

INSTITUTE OF HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE LITHUANIAN SSR
THE SCIENTIFIC PROBLEM BOARD
OF THE HISTORY OF THE LITHUANIAN SSR

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1981

VILNIUS

1982

INSTITUT FÜR GESCHICHTE
DER AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER LITAUISCHEN SSR
PROBLEMISCHER-WISSENSCHAFTLICHER RAT
FÜR GESCHICHTSFORSCHUNG DER LITAUISCHEN SSR

J A H R B U C H
F Ü R L I T A U I S C H E
G E S C H I C H T E

1981

VILNIUS

1982

АКАДЕМИЯ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ
НАУЧНЫЙ СОВЕТ ПО ПРОБЛЕМАМ ИСТОРИИ
ЛИТОВСКОЙ ССР

ЕЖЕГОДНИК
ИСТОРИИ
ЛИТВЫ

ГОД 1981

ВИЛЬНИУС «МОКСЛАС» 1982

Redakcinė kolegija

Bronius VAITKEVIČIUS (vyr. redaktorius), Alfonsas EIDINTAS, Mečislovas JUCAS, Vytautas MERKYS, Vacys MILIUS, Leonas MULEVIČIUS, Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė), Tamara TARŠILOVA, Adolfas TAUTAVIČIUS, Irena VALIKONYTĖ, Regina ŽEPKAITĖ (vyr. redaktoriaus pavaduotoja)

Li 237 **Lietuvos istorijos metraštis- Ежегодник истории Литвы** -The year-book of Lithuanian history / LTSR MA Istorijos in-tas, LTSR istorijos problem. moksl. taryba; Red. kolegija: B. Vaitkevičius (vyr. red.) ir kt.— V.: Mokslas.

Leidž. nuo 1973 m.

1981 m. 1982 m. 176 p. Lygiagr. antr. taip pat vok. Str. santr. rus. Bibliogr. išnašose.

Leidinyje sprendžiama piliakalnių apgyvenimo pradžios problema, nagrinėjami Lietuvos didžiojo kunigaikščio Jogailos veiksmai Kulikovo mūšio laikotarpiu. Apžvelgiamas Pilėnų tapatinimo su Ponia tradicijos atsiradimas ir kt.

05050400000

L $\frac{10604-017}{M 854(08)-82}$ Ž-82

BBK 63.3(2L)
9(TL)

Išleista LTSR MA Istorijos instituto užsakymu

0505040000

M $\frac{10604-017}{M 854(08)-82}$ Ž-82

© LTSR MA Istorijos institutas, 1982

DĖL TAUTININKŲ PRIEMONIŲ PRIEŠ GEGUŽĖS PIRMOSIOS ŠVENTĖ

GEDIMINAS RUDIS

Apie tai, kaip Lietuvos darbininkai švęsavo Gegužės pirmąją tautininkų valdymo metais, jau yra rašyta¹. Tačiau iki šiol daugiausia būdavo parodomas Lietuvos KP vadovavimas šios šventės demonstracijoms, mitingams, streikams bei tautininkų valdžios represijos prieš jų dalyvius. Žinoma, tarp tautininkų priemonių prieš darbininkus represijos užima svarbiausią vietą. Apie jas bus kalbama ir šiame straipsnyje. Tačiau pagrindinis jo tikslas — atskleisti kai kuriuos švęsti Gegužės pirmąją uždraudimo momentus, susijusius su Švenčių ir poilsio įstatymo rengimu, ir parodyti, kad tautininkai naudojo ne tik represijas, bet ir socialinės demagogijos priemones, mėgino nukreipti darbininkų dėmesį į kitą, nacionalistinę šventę.

Paėmusi krašto politinę valdžią į savo rankas, Lietuvos buržuazija buvo priversta pripažinti Gegužės pirmąją valstybine švente, tačiau visai stengėsi iškreipti jos tikrąją esmę, suteikti jai religinį turinį, paversti medelių sodinimo diena ir pan.² Komunistų parengtomis demonstracijoms, mitingams išvaikyti būdavo metama policija.

Atėjus į valdžią tautininkams, represijos tapo labiau organizuotos. Kiekvienais metais būdavo sudaromas planas komunistų rengiamam Gegužės pirmosios minėjimui sutrukdyti. Gavus žinių, kad Kauno darbininkai ruošiasi šiai šventei, 1927 m. balandžio 24 d. Vidaus reikalų ministerijoje įvyko pasitarimas, kuriame dalyvavo kriminalinės policijos³ viršininkas, Piliečių apsaugos departamento direktorius, Kauno miesto ir apskrities karo komendantas, Kauno miesto ir apskrities vir-

¹ Kapsukas V. Pirmoji Gegužės Nepriklausomoje Lietuvoje.—Tilžė, 1929; Atamukas S. LKP kova prieš fašizmą, už Tarybų valdžią Lietuvoje 1935—1940 metais.—V., 1958; Beržinskaitė A. LKP veikla auklėjant darbo žmones proletarinio internacionalizmo dvasia (1927—1940).—V., 1962; Lietuvos Komunistų partijos istorijos apybraiža.—V., 1978, t. 2; Sudavičius B. LKP kova už darbininkų klasės vienybę (1934—1937 m.).—V., 1961; Bortkevičius J. Darbininkų demonstracija Kaune 1935 m. Gegužės pirmąją.—Kn.: Revoliucinis judėjimas Lietuvoje.—V., 1957, p. 415—416; Dembo I. Gegužės pirmosios demonstracija Kaune 1929 metais.—Kn.: Revoliucinis judėjimas Lietuvoje, p. 407—408; Jurginis S. Gegužės pirmosios demonstracija Kaune 1932 metais.—Kn.: Revoliucinis judėjimas Lietuvoje, p. 413—414; Pušiniene E. Siunčiu naujus adresus: Atsiminimai.—V., 1975; Stimburys J. Kito gyvenimo neturiu: Atsiminimai.—V., 1960; Šmauskas M. Kovų verpetuose.—V., 1973.

² Plačiau žr.: Mikuckienė R. Nepalaužtas ryžtas.—Laikas ir įvykiai, 1977, Nr. 9, p. 18—19.

³ 1927 m. balandžio mėn. politinė ir kriminalinė policija buvo sujungta į vieną ir pavadinta kriminaline policija.

šininkas ir Kauno miesto ir apskrities policijos vadas. Jie numatė priemonių darbininkų aktyvumui nuslopinti. Nuo balandžio 28 d. įvairiose miesto vietose nutarta išslapstyti agentus komunistinės literatūros platinėjimo sekti ir suimti. Galimai darbininkų demonstracijai išvaikyti paruoštas policijos rezervas ir paskirtos kariuomenės dalys, karo komendantas žinion perduotas husarų eskadronas. Gegužės 1 d. policijos nuovadose įsakyta budėti patiems nuovadų viršininkams ir jų padėjėjams. Tą dieną uždrausta skaityti paskaitas. Rengti vakarus leista tik „Saulės“, „Aušros“ ir Lietuvos pagražinimo draugijoms⁴. Interviu „Ūxo“ laikraščio korespondentui Kauno miesto ir apskrities viršininkas įspėjo, kad Gegužės pirmąją draudžiamos demonstracijos, o prieš demonstrantus bus imtasi griežčiausių priemonių⁵. Dėl didelių represijų 1927 m. Gegužės pirmoji Lietuvoje švęsta ne taip aktyviai kaip anksčiau. Bet policija pažymėjo, jog beveik visur buvo išplatinta daug komunistinių atsišaukimų, iškelta nemaža raudonų vėliavų su revoliuciniais šūkais⁶.

Kasmet, artėjant Gegužės pirmajai, policija darydavo kratas ir, net neradusi jokios inkriminuojančios medžiagos, suiminėdavo komunistus ir aktyvesnius darbininkus. 1928 m. kriminalinės policijos Marijampolės rajono viršininkas įsakė rajono punktų valdininkams naktį iš balandžio 28 į 29 d. suimti žinomus komunistus, o gegužės 2-ąją paleisti⁷. 1930 m. kovo 24 d. kriminalinės policijos direktorius S. Rusteika pasirašė įsakymą, kuriuo visiems rajonų viršininkams nurodė jau balandžio pradžioje pradėti suiminėti komunistus ir perduoti bylas teismui. Trūkstant kaltinamosios medžiagos, liepta kreiptis į karo komendantus, kad jie nors laikinai išsiųstų suimtuosius į koncentracijos stovyklą⁸.

Netrukus po to, kai tautininkai atėjo į valdžią, išaiškėjo jų planai panaikinti Gegužės pirmosios šventę. Dar valdant socialdemokratams ir liaudininkams, buvo pradėtas rengti naujas Švenčių ir poilsio įstatymas. Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo darbas buvo tęsiamas ir norima sumažinti švenčių skaičių. Įstatymo projektą rengė Vidaus reikalų ministerijos Vyriausioji darbo ir socialinės apsaugos inspekcija. Pirmuose jo variantuose, perduotuose svarstyti Ministrų kabinetui 1927 m. gegužės 19 d.⁹, 1928 m. spalio 25 d.¹⁰ ir 1929 m. vasario 14 d.¹¹, Gegužės pirmoji dar buvo įrašyta kaip valstybinė šventė. Tačiau Ministrų kabinetas vis atmesdavo projektus dėl per didelio švenčių skaičiaus. 1928 m. gruodžio 20 d., apsvarstęs eilinį projekto variantą, Ministrų kabinetas

⁴ Piliečių apsaugos departamento direktoriaus 1927.IV.30 raportas vidaus reikalų ministrui.—Lietuvos TSR centrinis valstybinis archyvas (toliau—CVA), f. 394, ap. 2, b. 792, l. 145.

⁵ Kauno karo komendantas dėl gegužės 1 d. Ir dėl judėjimo vakare.—Lietuvos žinios, 1927, balandžio 29, p. 2.

⁶ Kriminalinės policijos 1927 m. gegužės mėn. žinių santrauka.—CVA, f. 378, ap. 2, b. 9808, l. 68.

⁷ Kriminalinės policijos Marijampolės rajono viršininko 1928.IV.28 telefonograma rajono punktų valdininkams.—CVA, f. 378, ap. 5, b. 1542, l. 141.

⁸ CVA, f. 378, ap. 10, b. 715, l. 71.

⁹ CVA, f. 928, ap. 1, b. 844, l. 123—128.

¹⁰ Ten pat, l. 58—62.

¹¹ Ten pat, l. 50—53.

pavedė vidaus reikalų ministrui išsiaiškinti, kurias bažnytines šventes vyskupai sutiktų perkelti į sekmadienius¹². Iš jų ir buvo gautas pirmas oficialus pasiūlymas panaikinti Gegužės pirmosios šventę. 1929 m. kovo 1 d. Telšių vyskupijos kurija pranešė Vyriausiajai darbo ir socialinės apsaugos inspekcijai, kad „...J. E. Telšių Vyskupas nė vienos bažnytinės šventės, suminėtos patiektame „švenčių ir poilsio įstatymo“ pakeitimo projekte, nenorėtų perkelti į sekmadienį; prašytų tačiau Gegužės mėn. 1 d. „šventę“ perkelti į sekantį sekmadienį arba padaryti ją katalikams neprivalomo poilsio diena“¹³. Netrukus panašių reikalavimų gauta iš Krašto apsaugos ministerijos¹⁴. Paskutinėje įstatymo redakcijoje, perduotoje svarstyti Ministrų kabinetui 1930 m. gegužės 9 d., Gegužės pirmosios švenčių sąrašė jau nėra¹⁵.

1929 m. vyriausybė galutinai nusprendė uždrausti švesti Gegužės pirmąją, tačiau iki pat paskutinės dienos neskelbė to, kad neliktų laiko pasirengti protesto kampanijai. 1929 m. balandžio 24 d. Ministrų kabinete įvykusioje spaudos konferencijoje, kalbėdamas apie rengiamą Švenčių ir poilsio įstatymą, A. Voldemaras neužsiminė, kad numatyta uždrausti švesti Gegužės pirmąją, o tik pasakė, kad reikia sumažinti bažnytinių švenčių skaičių¹⁶. Tik balandžio 30 d. laikraščiuose, kronikoje, be jokių komentarų paskelbta, jog gegužės 1 d. privalo veikti visos valstybinės bei privačios įstaigos ir įmonės¹⁷. Susidarė paradoksali situacija. Gegužės pirmosios šventė panaikinta, neatšaukus ir nepakeitus 1925 m. priimto Švenčių ir poilsio įstatymo, kuriame ji buvo įrašyta kaip valstybinė šventė. Naujasis įstatymas pasirodė tik 1930 m. gegužės 14 dieną¹⁸. Taigi tautininkų valdžios sprendimas paskelbti Gegužės pirmąją darbo diena prieštaravo veikiantiems įstatymams, buvo juridiskai nepagrįstas.

Nepaisant draudimo, 1929 m. Gegužės pirmoji Lietuvoje buvo labai aktyviai švenčiama. Kaune įvyko darbininkų demonstracija, neveikė daugelis įmonių, neišėjo nė vienas laikraštis. Tais metais atsirado dar viena Gegužės pirmosios minėjimo forma — politiniai streikai.

Kodėl tautininkai uždraudė švesti Gegužės pirmąją? Kadangi jie visą laiką veikė „iš viršaus“ ir „iš dešinės“, vengė antikapitalistinės propagandos, nieko kito pasirinkti jiems ir neliko. Tautininkai negalėjo tikėtis, kad jiems pavyks panaikinti klasinį šios gilią tradicijas turinčios šventės turinį. Netgi Italijoje, kur fašistai daug plačiau ir efektyviau naudojo socialinę demagogiją, skleidė antikapitalistinės propagandos šūkius, sugebėjo patraukti į savo pusę didelę proletariato dalį, Ge-

¹² Ministrų Kabineto kanceliarijos viršininko 1929.I.2 raštas vidaus reikalų ministrui.— Ten pat, l. 56.

¹³ Ten pat, l. 17.

¹⁴ Kariuomenės Vyriausiojo štabo viršininko P. Kubiliūno ir administracijos valdybos viršininko Mačiulaičio 1929.III.20 raštas Piliečių apsaugos departamento direktoriui.— Ten pat, l. 26; Ministro pirmininko ir l. e. krašto apsaugos ministro p. A. Voldemaro ir už Kariuomenės Vyriausiojo štabo viršininką pasirašiusio Mačiulaičio 1929.IV.11 raštas Ministrų Kabinetui.— Ten pat, l. 22.

¹⁵ Ten pat, l. 7—10.

¹⁶ Ką prof. Voldemaras pasakė spaudai.— Lietuvos aidas, 1929, balandžio 25.

¹⁷ Lietuvos žinios, 1929, balandžio 30, p. 3; Lietuvos aidas, 1929, balandžio 30, p. 6.

¹⁸ Vyriausybės žinios, 1930, gegužės 14, Nr. 328, p. 2—3.

gužės pirmoji, netrukus po fašistų atėjimo į valdžią, buvo uždrausta. Vokietijoje ją įstengė paversti nacionalistine švente. Gegužės pirmoji čia būdavo švenčiama kaip „vokiečių tautinės bendruomenės atsinaujinimo diena“¹⁹.

Norint ideologiškai pagrįsti draudimą švęsti Gegužės pirmąją, darbininkams būdavo aiškinama, jog tai „nelietuviška“, „iš svetur atkeliavusi“ šventė, prieštaraujanti „tautinės darbo bendruomenės ugdymui“²⁰. Tokiais teiginiais buvo mėginama ardyti darbininkų tarptautinį solidarumą, kurstyti nacionalistines nuotaikas. Po 1929 m. Gegužės pirmosios demonstracijos Kaune buvo paskelbta, kad 80% demonstrantų sudarė žydai, o 20% — asmenys be pilietybės²¹. Tai turėjo reikšti, kad lietuvių darbininkai abejingi šiai šventei, nors faktai rodė ką kita.

Tautininkai, kaip ir kitų šalių fašistinių režimų vadovai, be represijų, naudojo įvairias ideologinio poveikio priemones, ieškojo naujų, veiksmingesnių būdų patraukti darbininkus savo pusėn. Norėdami unifikuoti socialinį gyvenimą šalyje, Italijos bei Vokietijos fašistų pavyzdžiu jie mėgino, nors ir labai ribotai, taikyti kai kuriuos korporatyvizmo principus. 1936 m. kaip korporacinė institucija, buvo įkurta Darbo rūmai bei perorganizuoti jau anksčiau veikę Žemės ūkio, taip pat Prekybos, pramonės ir amatų rūmai. Darbo rūmai klusniai padėjo tautininkų vyriausybei vykdyti antidarbininkišką politiką, aktyviai propagavo klasių bendradarbiavimo idėjas.

Kadangi ir po uždraudimo, nepaisant represijų, Gegužės pirmoji būdavo kasmet švenčiama kaip tarptautinė darbo žmonių solidarumo diena, Darbo rūmų vadovybė iškėlė sumanymą atitraukti darbininkų dėmesį kita švente, kurią jie laikytų sava, tačiau kuri neturėtų klasinio turinio, reikštų „visos tautos vienybės“ idėjas. 1937 m. nutarta kasmet rengti Darbo šventes²². Tai buvo viena iš daugelio tautininkų valdžios politikos priemonių kitų fašistinių šalių pavyzdžiu patraukti į savo pusę darbo liaudį.

1937 m. rugsėjo 19 d. valdžia organizavo Kauno darbininkų šventę, vėliau pavadintą generaline Darbo šventės repeticija. Norint pademonstruoti „darbininkų ištikimybę vyriausybei“, šventės išvakarėse Darbo rūmų suorganizuota darbininkų grupė, vadovaujama pirmininko P. Šulaičio, padėjo vainiką ant Nežinomojo kareivio kapo ir įteikė sveikinimą Respublikos prezidentui. Rytojaus dieną Ažuolyne vidaus reikalų ministras pradėjo šventę. Ji prasidėjo specialiai tai progai sukurta masine deklamacija „Darbo giesmė“. Vėliau įvyko vinių kalėjų, mezgėjų, valgytojų ir pan. varžybos, koncertavo saviveiklininkai²³.

Gruodžio mėn. Darbo rūmų visuotiniame susirinkime buvo patvirtintas sprendimas kasmet švęsti Darbo šventę ir nutarta įrašyti ją į kalendorių. Tačiau ilgai diskutuota dėl datos. Kairiųjų darbininkų atstovas

¹⁹ Dar viena Hitlerio kalba.—Lietuvos žinios, 1939, gegužės 2, p. 2.

²⁰ Gegužės 1-moji diena.—Darbas, 1937, balandžio 24, p. 2; Gegužės pirmąją mes dirbame! — Darbas, 1940, gegužės 5, p. 1.

²¹ Gegužės 1 diena Lietuvoje.—Lietuvos žinios, 1929, gegužės 2, p. 3.

²² Visuotinis Darbo Rūmų susirinkimas.—Darbas, 1937, gegužės 13, p. 6.

²³ Darbininkų šventė Kaune.—Lietuvos žinios, 1937, rugsėjo 20, p. 6.

V. Mikalauskas²⁴, ir kitų Darbo rūmų narių pritariamas, reikalavo, kad ši šventė būtų švenčiama gegužės 1 dieną. Darbo rūmų pirmininkas P. Šulaitis griežtai prieštaravo ir primygtinai siūlė Darbo šventę rengti birželio 26-ąją (1936.VI.26 įvyko pirmasis Darbo rūmų susirinkimas). Balsuojant tik dviejų balsų persvara laimėjo P. Šulaičio šalininkai²⁵. Taigi net Darbo rūmuose buvo pasisakoma už Gegužės pirmąją. Tai dar sykių patvirtino, kad Lietuvos darbininkams ši šventė nesvetima.

Nežinia kokiais sumetimais 1938 m. Darbo šventė surengta ne birželio 26 d., kaip buvo nutarta, o rugpjūčio 14—15 dieną. Ją organizavo Darbo rūmai, prisidėjo Vyriausiasis Lietuvos nepriklausomybės 20 metų sukaktuvėms minėti komitetas, taip pat Prekybos, pramonės ir amatų rūmai.

Apytikriais Darbo rūmų duomenimis, šventėje dalyvavo apie 30—40 tūkst. žmonių. Maždaug 15 tūkst. iš kitų miestų atvažiavo suorganizuoti Darbo rūmų kultūros klubų²⁶. Grupėmis vykstantiems į šventę geležinkeliu bilietai buvo atpiginti 87,5%. Atvykusiais valdžia nesugebėjo tinkamai pasirūpinti. Nakvynę gavo tik 7 tūkst. žmonių²⁷. Likusiems teko nakvoti po atviru dangumi.

Lietuvos KP numatė, kad toks retas kultūros renginys sutrauks minias žiūrovų. Nenorėdama atsiskirti nuo liaudies, ji neboikotavo šios priemonės. Lietuvos KP CK kvietė darbininkus ateiti „į šią primestąją jiems „šventę“ (...) su savo proletarine dvasia ir su savo obalsiais“, pademonstruoti savo pasiryžimą pergalingai kovoti už ekonominės padėties gerinimą bei demokratines laisves, už Lietuvos nepriklausomybę²⁸.

Šventės programą sudarė įvairūs pramoginiai (sporto varžybos, saviveiklininkų koncertai) ir oficialūs renginiai. Aiškiai buvo jaučiamos organizatorių pastangos skiepyti darbininkams „socialinės taikos“, „bendrų tautos interesų“ idėjas. Visiems įmonininkams buvo nurodyta išmokėti kiekvienam darbininkui šventės proga po 3 litus²⁹. Darbo rūmų laikraštyje „Darbas“ sveikinimus savo darbininkams paskelbė 25 akcinių bendrovių, firmų ir įmonių vadovybės³⁰. Buvo organizuota darbininkų eisenos su valstybinėmis bei įmonių vėliavomis, padėti vainikai ant Nežinomojo kareivio kapo. Apie tai, kad Lietuvoje „vieningas darbas“, nėra „luominių skirtumų“, eisenos dalyviams iš prezidentūros balkono kalbėjo A. Smetona. Jis ragino visus „brūžavimus“ ir „nesusipra-

²⁴ Rinkimai į Darbo rūmus nebuvo demokratiški ir laisvi. Tačiau, nepaisant įvairių kliūčių, buvo išrinkti keturi kairiųjų darbininkų atstovai. Jie kiek galėdami ir gynė darbininkų interesus.

²⁵ Darbo rūmų narių susirinkimas.—Lietuvos žinios, 1937, gruodžio 6, p. 8.

²⁶ Be aktyvių šventės dalyvių — saviveiklininkų, sportininkų, susirinko nemaža žiūrovų iš Kauno ir visos Lietuvos. Vien galimybė pigiai atvykti į laikinąją sostinę turėjo patraukti gyventojus. Nustatyti socialinę susirinkusiųjų į Darbo šventę sudėtį neįmanoma. Galima tiktauti spėti, kad greta darbininkų čia buvo masiškai atstovaujama ir smulkiaaburžuaziniams sluoksniams.

²⁷ Kaip darbininkai sutiko žinią apie darbo šventę.—Darbas, 1938, rugpjūčio 21, p. 9.

²⁸ Lietuvos Komunistų partijos atsišaukimai.—V., 1963, t. 4, p. 369—370.

²⁹ Mūsų visų lūpose darbo šventė.—Darbas, 1938, liepos 31, p. 1.

³⁰ Darbas, 1938, rugpjūčio 14, p. 7, 9, 16, 18, 19.

timus" tarp darbininkų ir įmonininkų spręsti taikiai³¹. Pradėdamas pagrindinį šventės renginį Dainų slėnyje, vidaus reikalų ministras S. Leonas taip pat kalbėjo apie vyriausybės tikslą „įgyvendinti socialinę taiką tarp darbininkų ir darbdavių“³².

80-čiai darbininkų vidaus reikalų ministras įteikė Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino ordino įvairių laipsnių medalius³³. Šia ceremonija dar kartą norėta parodyti vyriausybės dėmesį darbininkams.

Kulminaciniu šventės momentu propaganda paskelbė darbininkų „priesaiką“. Jos tekstą skaitė Darbo rūmų pirmininkas P. Šulaitis. Darbininkai stati, pakėlę du dešinės rankos pirštus, turėjo kartoti žodžius apie „ištikimybę tautos siekimams“³⁴. Veltui oficialioji spauda džiūgavo, jog darbininkai parodė savo ištikimybę vyriausybei. „Priesaika“ reiškė ne darbininkų, o Darbo rūmų vadovybės, paklusnios tautininkų vyriausybės valios vykdytojos, nuotaikas. Tolesnė įvykių raida netrukus tai patvirtino.

Pirmoji Darbo šventė buvo ir paskutinė. 1939 m. gegužės mėn. Darbo rūmų visuotiniame susirinkime dėl pasunkėjusios tarptautinės ir vidaus padėties buvo nutarta jos atsisakyti³⁵. Šalyje brendo revoliucinė situacija, augo liaudies nepasitenkinimas. Valdžia jau nerizikavo organizuoti masinių renginių, kviesti į juos darbininkų.

Valdžios surengta Darbo šventė rodo, kad tautininkai vis dar mėgino patraukti į savo pusę liaudį. Kitų fašistinių režimų pavyzdžiu jie tikėjosi nacionaline ir socialine demagogija paveikti darbininkus, nuslopinti jų revoliucingumą. Auganti revoliucinė kova, pasibaigusi 1940 m. pergalinga revoliucija, parodė, jog darbininkai, kaip ir visi šalies darbo žmonės, pasmerkė tautininkų įvestą režimą.

О СПОСОБАХ ДЕЙСТВИЙ ТАУТИНИНКОВ ПРОТИВ ПРАЗДНИКА ПЕРВОЕ МАЯ

Г. РУДИС

Резюме

В Литве вскоре после прихода к власти таутининков Первое мая было объявлено рабочим днем. Репрессии против участников организованных коммунистами первомайских демонстраций и митингов приобрели организованный характер. В канун праздника производились массовые обыски и аресты. Широко применялись и такие формы подавления, как временное задержание, заключение в концлагерь и др.

По примеру итальянских и немецких фашистов таутининки наряду с репрессиями прибегали к различным методам идеологического воздействия, изыскивали новые, более эффективные способы

³¹ Darbas, 1938, rugpjūčio 21, p. 3.

³² Ten pat, p. 1.

³³ Medaliai už gerą ir sąžiningą darbą.— Darbas, 1938, rugpjūčio 24, p. 16.

³⁴ Iškilmingas Pasžadėjimas.— Darbas, 1938, rugpjūčio 14, p. 1.

³⁵ Darbo Rūmų visumos suvažiavimas.— Darbas, 1939, gegužės 14, p. 5.

привлечения рабочих масс на свою сторону. Поскольку и после запрещения празднование Первого мая не прекращалось, таутиники предприняли попытку отвлечь внимание рабочих националистическим праздником — праздником Труда. Единственный такой праздник был организован в 1938 г. Назревающая революционная ситуация в Литве вынудила правительство таутиников отказаться от дальнейших намерений противопоставить праздник Труда первомайскому празднику.

Организованный таутиниками праздник Труда свидетельствует о том, что таутиники все еще надеялись завоевать массы. По примеру других фашистских режимов они рассчитывали с помощью национальной и социальной демагогии привлечь рабочих, подавить их революционность. Нарастающая революционная борьба, увенчавшаяся победой социалистической революции в 1940 г., показала, что рабочие, как и все трудовое население страны, осуждали введенный таутиниками режим.